

Ptenský zámek

Dr. Antonín Hrazdil

Na nepatrném návrší uprostřed vesnice stojí přízemní zámek. Petr Bezruč v básni „Ptení“ takto jej popisuje:

*Hled', mezi domky je kopeček,
travnatý, nenáhlý, nízký...
Zámeček? Čtyrky má věžičky
ve středu tiché té víscky.*

*Na vršku slívy a kaštany,
lípy a po kraji borek...
Zámeček knížecí? Ne, tj.
píjáka - sedláka dvorek,*

*Trhlíny ve zdích a pavouci,
do zkázy všechno to chvátá,
dřevěný plot kolem dokola,
dřevěné kolny a vrata.*

Nebylo však vždycky však
v zámku tak ticho a smutno. Sám
Bezruč doznává, že

*před časy řinčely meče zde,
poháry do kuropění;
odtud jsi do boje vylétal,
rytíři Jeníku z Ptení*

Tímto rytířem Jeníkem
z Ptení jest asi míněn rytíř Jan
Lhotský ze Ptení.

Živo a veselo tu ovšem bývalo, dokud ve Ptení sídlila vrchnost. Její původní sídlo bylo však daleko prostší. Byla to kamenná tvrz, obehnaná hliněným náspem, která se tu připomíná již v roce 1370. Její podrobnější popis se však nedochoval.

Když pak se ptenské panství dostalo roku 1499 do držení Šarovců ze Šarova, sídlících do té doby v Krumsíně, a když si ti později zvolili Ptení za své stálé sídlo, byla skromná a sešlá tvrz rozbořena a na jejím místě vybudován rozsáhlý jednopatrový zámek v podobě čtverce, v jehož každém rohu byla masivní kulatá věž. Zámek majestátně shlížel do okolní krajiny, zacloněné k východu žďetským hájem a táhlým hřbetem polí, vlnícím se na jih až k Plumlovu, skýtaje nádherný pohled až daleko do Hané a k Hostýnu. Na sever rozvíral se pohled na dvůr a tvrz v Hluchově a na zámek přemyslovský a na ostatních stranách ztápěl se zrak v nekonečném moři zelených lesních porostů.

V přízemí byly zřízeny byty služebnictva a ostatních zámeckých zaměstnanců, kdežto v I. patře zřízeny komnaty pro vrchnost a zámecká kaple. Pouze východní trakt budovy upraven odchylně, ježto v něm byl zřízen pivovar s přilehlým bytem pro sládky. Rozsáhlé nádvoří zámku vydlážděno kamením a uprostřed něho zřízena prostorná kašna, do níž přiváděna užitková voda pro zámek i pivovar dřevěným potrubím z panského rybníčku nad vsí při cestě k Holubicím.

K vlastnímu zámku přiléhalo na západní straně druhé nádvoří, lemované na okraji konírny.

Když po roce 1629 bylo ptenské panství Hynkovi Šarovcovi ze Šarova zkonfiskováno pro jeho účast na odboji moravských stavů proti císaři Ferdinandu II. a potom prodáno, pohasl na čas rušný život na ptenském zámku. Vrátil se však brzy, když nový majitel, Antonín svobodný pán Monisti z Campoli, si jej

zvolil za své dočasné, a jeho syn Jan B. za své trvalé sídlo. Za jeho syna Františka Fortunáta Miniatiho byla opravena a vysvěcena dosavadní zámecká kaple a od roku 1740 bylo dovoleno konati v ní soukromé bohoslužby pro vrchnostenskou rodinu.

Nejbujněji se však život na zámku rozproudil kolem polovice 18. století, když ptenský velkostatek zdědila poslední dědička tohoto rodu, rozmařilá Anna Marie z Monisti, provdaná za hraběte z Hodic, a za baronky Bretonové, choti podvelitele olomoucké pevnosti, která od ní ptenské panství odkoupila. V těch dobách pořádány tu četné slavnosti, příznačné pro onu dobu krinolín a bílých paruk, pořádány zábavy a hony, k nimž se sjížděla společnost z celého širého okolí. Na rohových věžích zámku třepetaly se vesele prapory v barvách vrchnosti na počest přicházejících hostů. Zámecké komnaty byly vyzdobeny exotickými květinami a keři, pro jejichž pěstění byla zřízena pod zámek ve Zmole, v místech nynější farské zahrady, zvláštní květinová zahrada se skleníky (oranžérie), která slynila svou pověstí po celé Moravě.

Když však roku 1757 bylo ptenské panství baronkou Bretonovou prodáno klášteru olomouckých Klarisek, rušný život na zámku rázem oněměl a již nikdy se do něho nevrátil. Baronka Bretonová se z něho vystěhovala do Olomouce, ale nová vrchnost se do něho nenastěhovala, vyjímajíc krátkou dobu v roce 1785, kdy za obléhání Olomouce pruským vojskem jeptišky řádu Klarisek sem uprchly do bezpečí. Od té doby všechny vrchnosti ponechávaly zámek jen za sídlo své lesní a hospodářské správy. Jedině pivovar tu ještě částečně udržoval rušnější tradici veselých časů dřívějších, avšak ani ten již nebyl veden v přímé správě vrchnosti, nýbrž býval pronajímán různým sládkům.

O velikonočním pondělí roku 1771 postihla zámek veliká pohroma. Vyhořel. Většina zařízení vrchnostenských pokojů, cenné předměty a umělecké památky, obrazy a různé jiné ozdoby lehly popelem. Také zámecká kaple byla zničena. Jen věžní hodiny nad hlavním vjezdem do zámku zůstaly zachovány. Bylo třeba zámek opravit. Avšak Klarisky neměly k tomu prostředků, do roku 1776 opravily sice křídlo zámku s pivovarem, leč další opravu oddalovaly a tak zámek zvolna propadal jisté zkáze. Co nezničil požár, ničily deště a mrazy.

V tomto stavu dostal se zámek roku 1782 do držení správy náboženského fondu. Dalo se sice očekávat, že zmíněný fond, který rozparcelováním všech sedmi dvorů ptenského panství se zbavil starosti o jejich obhospodařování a o udržování hospodářských budov, bude se tím usilovněji starati o udržení zbývajících objektů, jmenovitě zámku, leč nestalo se tak.

Dokončení v příštím čísle

Fond dal sice vystavěti v Novém Ptení velký jednopatrový špýchar, nyní dům číslo popisné 85, do něhož mohlo být sesypáno až 1 152 měřic kontribučenského obilí, ale o ostatní budovy se nestaral. Zámek chátral čím dál tím víc a jmenovitě jeho věže hrozily sesutím.

Náprava provedena byla konečně tím způsobem, že kolem roku 1790 bylo celé první patro zámku odbouráno a snešeno a rohové věže značně sníženy. Z pěkného zámku zůstalo jen nynější nevzhledné torso. Ze stavebního materiálu, který touto úpravou byl získán, byla vystavěna ohradní zeď kolem celé nynější tzv. „farské zahrady“, jež dříve patřivala k velkostatku, a bylo z něho vystavěno také několik nových domků ve vsi. Zámecké hodiny, které byly zachráněny ve věžičce nad hlavním vjezdem do zámku, byly darovány městu Německému Brodku, kde jsou dosud umístěny na věži tamního kostela. Z uměleckých předmětů zámeckých, pokud je známo, byl zachráněn pouze jeden obraz z křížové cesty ze zámecké kaple, který nyní se nachází v obrazárně olomouckého arcibiskupa v Kroměříži.

V roce 1825 dostal se zámek do držení hrabat Saint-Genois d'Anacourt. Ale ani za ních se zámku nedařilo lépe. Vrchnost sem téměř vůbec nepřijížděla, zámek jí byl zbytečnou přítěží, proto se o něj nestarala, omezujíc se na provádění jen nejnutnějších prací udržovacích, aby budova jeho docela nezchátrala.

Když pak v roce 1878 přešel zámek do držení knížecí rodiny Liechtensteinů, rovněž se na zámku v první době téměř nic nezměnilo. Ani Liechtensteinové neprovedli na něm nějakých podstatnějších úprav. Jen státní dozor nad vařením piva v zámeckém pivovaru byl v té době zostřen a prostějovští dozorcí finanční důchodkové kontroly se svědomitě starali, aby pivo bylo vařeno jen v předepsané jakosti a nikoli v jakosti lepší. Několikrát se v té době stalo, že pan „starý“ v nedobré předtuše celou várku piva vypustil pod zámek do familiantských zahrad a do Zmoly, když pivovarská chasa zjistila, že od Zdětína ke Ptení se šine podezřelý orgán finanční stráže. Pivovar však nemohl při svém primitivním zařízení čelití nebezpečné konkurenci velikých pivovarů prostějovských a byl proto asi v roce 1889, tedy po více než třistaleté činnosti, definitivně zrušen.

Od té doby život na zámku zmlknul ještě více. Byla sem sice roku 1885 přeložena část ptenské obecné školy – jedna třída s bytem učitelovým, která tu zůstala až do roku 1904, ale ta již nevrátila zámku jeho zaniklý význam.

V roce 1931 zabrán byl zámek Pozemkovým úřadem a prodán Svazu moravských obcí. Tento však panství neudržel a vrátil je brzy opět Pozemkovému úřadu. V roce 1934 stále se jednalo o to, že zdejší zámek s lesními revíry převezme Ministerstvo národní obrany, ale od roku 1935 zase se vyjednávalo s městem Prostějovem, aby Prostějov převzal Ptení záměnou za velkostatek Myslejovice, který převzalo zmíněné ministerstvo. A tak jest dnes situace zámku nejistá.

V zámku jsou kanceláře ptenské lesní správy, byt lesního správce a několik hajných, některé byty jsou pronajaty soukromým osobám, a několik prázdných místností bývalého pivovaru si po převratu najala ptenská tělocvičná jednota „Orel“. Ta v nich zřídila svou tělocvičnu a na čas také nezbytné kino.

Podle Bezruče však

*a teď' je vše pusto a rozbito,
smutně tu stojí a vzdychá
ve středu hliněných chaloupek
zapadlá panská to pýcha*

Zpracováno podle Dr. Antonína Hrazdila

